

DE WEIDESPRINKHAAN *CHORTHIPPUS DORSATUS* NA 70 JAAR TERUG IN NEDERLAND (ORTHOPTERA)

Anne Krediet, Martijn Bunschoek & Matty Berg

Onverwachte waarnemingen zijn het leukst. Op 28 september 2018 werd tijdens bodemfaunaveldwerk bij Fort Pannerden langs de Waal, met de ogen en neus strak naar beneden gericht, maar de oren open, overal sprinkhaangeluid opgemerkt. Ratelaars, greppelsprinkhanen, bramensprinkhanen, spitskopjes en hier en daar zelfs boomkrekels. Tijdens het steken van een bodemmonster hoorden we naast ons een onverwacht sprinkhaangeluid. Het was zacht maar onmiskenbaar en week af van de andere geluiden: weidesprinkhaan! Het dier werd gelokaliseerd en gevangen voor een bewijsfoto. Al snel werden andere exemplaren opgemerkt en kon ter bevestiging het geluid worden opgenomen. Dit is de eerste populatie van de weidesprinkhaan in Nederland sinds 1947.



Figuur 1. Mannetje *Chorthippus dorsatus* van Fort Pannerden. Foto Anne Krediet.

Figure 1. Male *Chorthippus dorsatus* from Fort Pannerden. Photo Anne Krediet.

De weidesprinkhaan is zeer weinig gevonden in Nederland, de laatste en enige populatie dateert van 1947. De weidesprinkhaan is in Duitsland algemeen in allerlei graslanden en bermen. Sprinkhaankenners verwachtten al dat de soort ook in Nederland voor zou kunnen komen. In de afgelopen jaren zijn er dan ook vele expedities gehouden in de grensstreek, maar allemaal tevergeefs. Daarbij moet worden aangetekend dat de weidesprinkhaan makkelijk over het hoofd gezien wordt, zeker in biotopen waar de gelijkende kustsprinkhaan veel voorkomt. De zachte zang van de weidesprinkhaan is dan moeilijk op te pikken. In dit artikel wordt de kennis over de weidesprinkhaan in Nederland samengevat en worden de nieuwe vondsten in 2018 toegelicht.

HERKENNING

De weidesprinkhaan is een vrij kleine veldsprinkhaan, meestal met een bruin lichaam en groene bovenzijde en vleugels. De bovenzijde van het achterlijf van het mannetje is meestal rood gekleurd. De soort lijkt het meest op de kustsprinkhaan, maar deze heeft rechttere zijkielen op het halsschild en een plotseling verbreed radiaalveld op de voorvleugel. Het makkelijkste verschil is echter het geluid. De kustsprinkhaan maakt een



Figuur 2. Vrouwkje *Chorthippus dorsatus* van Fort Pannerden.
Foto Anne Krediet.
Figure 2. Female *Chorthippus dorsatus* from Fort Pannerden.
Photo Anne Krediet.

kort snorrend ‘prrrs’), terwijl de weidesprinkhaan een zacht krassend geluid maakt, dat aan het eind versnelt, als een stuiterende pingpongbal.

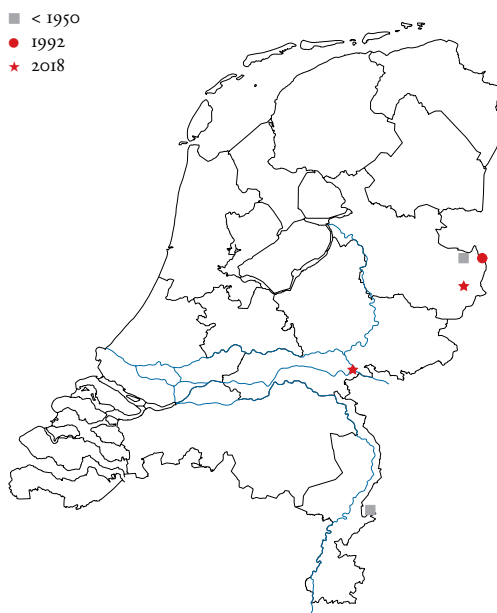
VERSPREIDING

De weidesprinkhaan komt voor van West-Europa tot in Noordoost-China. De noordgrens in Europa loopt door Zuid-Zweden, in het zuiden komt ze voor tot in Spanje, Italië en Noord-Griekenland (Kleukers et al. 1997). In Duitsland is het vrijwel overal een algemene soort (Maas et al. 2002). Uit Nederland zijn er waarnemingen uit Venlo (een mannetje, rond 1900) en het Agelerbroek (twee mannetjes en een vrouwtje uit 1947). In 1992 werd in de buurt van deze laatste vindplaats, langs Kanaal Almelo-Nordhorn, een vrouwtje gevonden (Kleukers et al. 1997). De vondsten in 2018 maken duidelijk dat de soort zich weer in ons land voortplant (fig. 3).

LONNEKERBERG

Op 1 augustus 2018 vond de tweede auteur een mannetje van de weidesprinkhaan (fig. 4) aange troffen op de Lonnekerberg (Amersfoortcoördinaten 258.8-477.8). Het betrof een intensief gebruikt weiland, waar recent beekherstelmaatregelen zijn uitgevoerd (fig. 5). Het weiland is ondiep afgegraven waardoor kwelwater omhoog komt,

dat de beek voedt. Door de lange en warme zomer stond de beek overigens droog. Het betreft een onbegraasd terrein met een structuurrijke vegetatie van pioniersoorten, russen, grassen afgewisseld met stukken open bodem. Het terrein grenst



Figuur 3. Vindplaatsen van *Chorthippus dorsatus* in Nederland.
Figure 3. Records of *Chorthippus dorsatus* in the Netherlands.



Figuur 4. Mannetje *Chorthippus dorsatus* van de Lonnekerberg.
Foto Michiel Poolman.
Figure 4. Male *Chorthippus dorsatus* from Lonnekerberg.
Photo Michiel Poolman.



Figuur 5. Biotoop van *Chorthippus dorsatus* op de Lonnekerberg.
Foto Martijn Bunschoek.
Figure 5. Habitat of *Chorthippus dorsatus* at Lonnekerberg.
Photo Martijn Bunschoek.

direct aan een kort gemaaid en intensief bemest grasland. Het mannetje weidesprinkhaan bevond zich op de overgang tussen beide terreintypen. Begeleidende veldsprinkhaansoorten op locatie waren onder andere greppelsprinkhaan *Roeseliana roeselii* (Hagenbach, 1872) (een vrij schaarse soort in Twente), moerassprinkhaan *Stethophyma grossum* (Linnaeus, 1758), ratelaar *Chorthippus biguttulus* (Linnaeus, 1758), krasser *Pseudochorthippus parallelus* (Zetterstedt, 1821) en veel kustsprinkhaan *Chorthippus albomarginatus* (De Geer, 1773).

KOP VAN PANNERDEN

Op 28 september werden enkele zingende mannetjes van de weidesprinkhaan waargenomen bij

Fort Pannerden (AC 198.9-432.6) (fig. 6). Naar aanleiding van de vondst, die doorgegeven werd via Waarneming.nl, werd door vele anderen het gebied bezocht. De weidesprinkhaan werd waargenomen tussen 28 september en 16 oktober, maximaal acht exemplaren. De populatie zit voornamelijk ten zuidwesten van Fort Pannerden, op de zuidhelling van het rivierdal, dat overloopt in de fortverhoging (fig. 7). Het gebied wordt begraasd met paarden en runderen. De bodem bestond lokaal uit klei gemengd met zand en was door betreding door de grazers sterk ingeklonken. Op het moment van de eerste waarneming was de grond matig vochtig tot droog, met een dunne strooisellaag. Net onder het vloedmerk ging de bodem vrij snel over in grof, los zand met een



Figuur 6. Biotoop van *Chorthippus dorsatus* bij Fort Pannerden.
Foto Matty Berg.
Figure 6. Habitat of *Chorthippus dorsatus* at Fort Pannerden.
Photo Matty Berg.



Figuur 7. Vondsten van *Chorthippus dorsatus* bij Fort Pannerden in 2018. Bron Waarneming.nl.
Figure 7. Records of *Chorthippus dorsatus* at Fort Pannerden in 2018. Source Waarneming.nl.

schrale, korte vegetatie voornamelijk bestaand uit grassen. De vegetatie is sterk wisselend van structuur, met meidoornstruweel, onbegraasde vegetatie en sterk begraasde stukken. Dominante plantensoorten in de ruige vegetatie waren vijfvingerkruid, braam, duizendblad, jacobskruiskruid, akkerdistel en kropaar. Sporadisch aanwezig waren kruisdistel, wolfsmelk en grote klis. De begraasde vegetatie bestond vooral uit grote weegbree, duizendblad, jacobskruiskruid, rode klaver, gewoon biggekruid en diverse grassen. Dit zijn over het algemeen ruderaal soorten

van voedselrijke plekken die relatief goed tegen betreding en begrazing bestand zijn. De weidesprinkhaan lijkt het meest algemeen op de overgang van begraasde naar onbegraasde delen. Overige sprinkhaansoorten die op de locatie waargenomen werden zijn ratelaar *Chorthippus biguttulus*, boomkrekel *Oecanthus pellucens* (Scopoli, 1763), zuidelijk spitskopje *Conocephalus fuscus* (Fabricius, 1793) en bramesprinkhaan *Pholidoptera griseoaptera* (De Geer, 1773).

DISCUSSIE

De status van de weidesprinkhaan in Overijssel blijft een raadsel. De diverse waarnemingen doen vermoeden dat hier een of meer populaties aanwezig zijn, maar tot nu toe ontbreekt daarvoor het bewijs. Het is mogelijk dat de exemplaren in 1992 en 2018 geïntroduceerd zijn of zwervers betreffen. Mogelijk is het mannetje van de Lonnekerberg meegelift met auto's of vrachtwagens uit Duitsland. De A1 ligt op korte afstand van de vindplaats.

Gezien het grote aantal exemplaren mag aangenomen worden dat de populatie bij Fort Pannerden al langer aanwezig is. Mogelijk zijn het nakomelingen van een vrouwtje dat het gebied in 2017 heeft gekoloniseerd, maar de populatie zou ook al langer ter plekke voor kunnen komen. Het fort staat in de splitsing waar de Rijn overgaat in de Waal en de Nederrijn. Mogelijk

heeft de verspreiding van de soort dus langs of over de rivier plaatsgevonden.

Gezien de weinig bijzondere biotoop is het niet duidelijk waarom de soort niet veel algemener is in Nederland. Mogelijk heeft de kolonisatie van nieuwe gebieden tijd nodig en zal de soort de komende jaren Nederland verder gaan veroveren. De vondsten in 2018 zullen in ieder geval sprinkhaanwaarnemers extra alert maken op het voorkomen van deze soort.

SUMMARY

The steppe grasshopper *Chorthippus dorsatus* back in the Netherlands after 70 years (Orthoptera)

In the Netherlands very few records of *Chorthippus dorsatus* are known: a male near Venlo (province of Limburg) around 1900, two males and one female in 1947 at Agelerbroek (province of Overijssel) and one female in 1992 at the Kanaal Almelo-Nordhorn, close to Agelerbroek. Grasshopper enthusiasts were convinced that populations of *C. dorsatus* could occur in the Netherlands. The reason was that in Germany it lives in common habitats like roadside verges and grasslands, also near the Dutch border. In the past decades many expeditions in the border area with Germany were made, but without success. On August 1, 2018 a single male of *C. dorsatus* was found at the Lonnekerberg, close to the previous recordings in Overijssel. The surroundings were investigated thoroughly, but no further specimens were found. Despite records of single individuals, suggesting a nearby population, no population has been discovered yet in this area. However, on September 28, 2018 a population of *C. dorsatus* was discovered at Fort Pannerden, a floodplain of the river Waal in the province of Gelderland. This is the first evidence that *C. dorsatus* is reproducing in the Netherlands.

A.F. Krediet
Delft
anne.krediet@gmail.com

M. Bunskoek
Punthorst
info@bunskoek-natuurlijk.nl

M.P. Berg
Westzaan
m.p.berg@vu.nl

LITERATUUR

- Kleukers, R.M.J.C., E.J. van Nieukerken, B. Odé, L.P.M. Willemse & W.K.R.E. van Wingerden 1997. De sprinkhanen en krekels van Nederland (Orthoptera). – Nederlandse Fauna 1: 1-415.
- Maas, S., P. Detzel & A. Staudt 2002. Gefährdungsanalyse der Heuschrecken Deutschlands, Verbreitungsatlas, Gefährdungseinstufung und Schutzkonzepte. – Bundesamt für Naturschutz, Bonn.

